

Befejeződött az MTA közgyűlése

Pénteken zárt ülésessel folytatódott a Magyar Tudományos Akadémia 142. közgyűlése az MTA vári kongresszusi termében. A tanácskozáson részt vett Kornides Mihály, az MSZMP Központi Bizottsága tudományos, közoktatási és kulturális osztályának vezetője.

Szentágotthai János, az MTA elnöke beszámolt az elmúlt közgyűlés óta végzett akadémiai testületi munkáról. Az elnökség és az általa esetenként kiküldött többféle munkabizottság számos országos érve nyű, nagy jelentőségű témában tájékozódott, és foglalt állást. Egyebek között meg tárgyalta és véleményezte a közoktatás helyzetéről szóló jelentést, és javaslatot tett a fejlesztés fő irányaira. Foglalkozott a felsőoktatási intézmények kutató-fejlesztő munkájával. A Minisztertanács felkérésére véleményt nyilvánított a lakásépítés, lakásfenntartás, lakásgazdálkodás és -elosztás irányelveiről. Kerekasztal-konferencián volt szó a települések fejlődésének hazai problémáiról, s vitát rendezett az elnökség a hazai élelmiszeripari és a fejlesztését szolgáló kutatások helyzetéről. A jövőbeli feladatairól.

Pál Lénárd, az MTA főtitkára jelentést tett az akadémiai kutató intézetek 1976-1980. közötti tevékenységéről. Mindenekelőtt azzal jellemezte ezt az öt esztendő, hogy a tudományos kutatás a korábbinál jobban kötődött társadalmi, gazdasági céljainkhoz, az országos társadalmi tudományos kutatási terv megszabta főirányokban és célprogramokban végzett munka a legtöbb esetben hozzákapcsolódott valamilyen fontos társadalmi, gazdasági kérdéshez.

Az elnöki és a főtitkári referátum után vita következett.

A felszólalók nem annyira az egyes szakterületek eredményeivel, esetenként belső gondjaival — ezek ismeretelével — kapcsolódtak a referátumokhoz, sokkal inkább a tudomány egészének, a tudományrendszerének témáit elemezték. Ráirányította a vita a figyelmet arra is, hogy a sajtó és a többi tömegkommunikációs eszköz fordítson az eddignél nagyobb figyelmet a tudományok bemutatására, az eredmények, az alkotó szakemberek megismeretetésére a közvéleményre.

Mielőtt lezárult a vita — a közgyűlés délutáni ülésén — titkos szavazással választották meg az Akadémia új rendes, illetve levelező tagjait. A korábbi levelező tagok közül 37-en lettek az MTA rendes tagjai, a tudományok doktoraiból pedig 34 levelező tag került ki.

A vitában elhangzottakra Szentágotthai János és Pál Lénárd válaszolt.

Az Akadémia új rendes tagjai:

Barta György (a föld gravitációs és mágneses tere), Barta János (magyar irodalomtörténet), Béli Béla (aerológia, aeroklimatológia), Bözöky László (sugárfizika, sugárvédelem), Flerkó Béla (neuroendokrinológia), Grassely Gyula (geokémia), Hahn István (ókortörténet és vallástörténet), Hajnal András (halmazelmélet), Hollán Zsuzsa (haematológia, vértranszfúzió), Kálmán Béla (magyar és finnugor nyelvtudomány), Keresztesi Béla (erdészet), Keresztury Dezső (magyar irodalomtörténet), Király Zoltán (növényi körelettan), Kornai János (közgazdasági elmélet), Kovács Ferenc (állathigiénia), Kulcsár Kálmán (jogszociológia), Leindler László (analízis), Lempert Károly (szerves kémia), Lukács József (filozófia, valláselmélet), Marx György (részcsekefizika, asztrofizika), Mészáros János (háziorvosok fertőző betegségei),

Mócsy András (régészet, ókortörténet), Nagy Károly (elméleti fizika, kvantumelmélet), Nagy Péter (magyar és francia irodalomtörténet), Peschka Vilmos (jogelmélet), Petrányi Gyula (belgyógyászat, immunológia), Petri Gábor (sebészet, kísérletes sebészet), Prohászka János (anyagtudomány, fénytán), Rapcsák András (modern differenciálgeometria), Ránki György (legújabb kori történet és gazdaságtörténet), Sipos Aladár (politikai gazdaságtan), Stark Ervin (kóreléktan, neuroendokrinológia), Szabó Gábor (mikrobiális genetika), Szántay Csaba (szerves kémia), Tüdös Ferenc (makromolekuláris kémia), Vajda György (energetika, nagyfeszültségű technika), Weiszfeiler Gyula (mikrobiológia).

Az új levelező tagok:

Alföldi Lajos (mikrobiális genetika), Balázs Sándor (genetika, zöldségtermesztés), Bercsik Árpád (hidrobiológia, ökológia), Borzsák István (klasszikus nyelvek), Csikós-Nagy Béla (árpolitika), Damjanovich Sándor (biofizika), Dimény Imre (mezőgazdasági gépesítés, ökonómia), Enyedi György (gazdasági földrajz), Földes Péter (vegyipari műveletek), Gergely János (immunológia), Grastyán Endre (ideg- és pszichológia), Gyarmati István (termodinamika, fizikai kémia), Halász Ottó (műszaki mechanika), Hazai György (orientálistika), Herman József (általános nyelvészet, új latin nyelvek), Huszár Tibor (szociológia), Jobst Kázmér (klinika kémia), Keszthelyi Lajos (magfizika, nukleáris módszerek alkalmazásai), Kisfaludy Lajos (peptidkémia), Kosáry Domokos (új, legújabb kori történelem), Medzihradszky Kálmán (peptidkémia), Mezei Ferenc (neutronfizika és alkalmazásai), Michelberger Pál (gépjárművek szerkezetének méretezése), Németh G. Béla (XIX. századi irodalom), Révész Pál (valószínűségelmélet), Romhányi György (kórbonctan, molekuláris biológia), Solymosi Frigyes (szilárdtestkémia), Szabad György (új, legújabb kori történelem, gazdaságtörténet), Szabó Ferenc (magnetikai berendezések), Szemerédi Endre (számelmélet, halmazelmélet), Szepfalussy Péter (elméleti és matematikai fizika), Tariska István (klinikai neuropathológia), Tuschák Róbert (szabályozási technika, villamosgépek), Wolfram Ervin (kolloidika, makromolekuláris rendszerek kémiaja).

Az elnöki és főtitkári beszámoló, valamint a vita alapján a közgyűlés határozatot fogadott el, amely az Akadémia feladatát tüzte ki az átfogó problémák előtérbe állítását a kutatásban, valamint a különböző tudományterületek és szervezetek együttműködésének jobbtámasztását. A határozat szükségesnek tartja olyan, az új feltételekhez alkalmazkodó kutatási szerkezet-szervezet és módszerek kimunkálását, amelyek segítik a tudomány eredményeinek hasznosítását. A határozat helyesíti azt a folyamatos gazdasági reformpolitikát, amely oly sok eredményre vezetett az elmúlt években. Egyetért azokkal az intézkedésekkel is, amelyek az intézeti és a szervezeti rendszer javítását célozzák. Az elfogadott dokumentum javasolja a gazdaságpolitika továbbfejlesztését, mindegyiket a külgazdaság, az ár- és bérrendszer, az innováció területén, és szorgalmazza azt is, hogy készüljön átfogó elemzés az elmúlt 25 év tudománypolitikai tevékenységéről.

A határozat elfogadásával — majd Polinszky Károly alelnök zárszavával — befejeződött az MTA 142. közgyűlése.

Béke és munka

A napjainkban felmerülő számos kérdés közül kettő külön is kiemelkedik: a béke és a munka perspektívája. E két fogalom állandó szereplő a kommunista és munkáspártok dokumentumaiban csakúgy, mint a szocialista közösség országainak törekvéseiben. Emellett azonban hovatovább az emberiség haladásáért küzdő erők összekötő jel-szavává is válik. Helyénvaló tehát közel még a munka nemzetközi ünnepéhez, a békehónap keretében — bizonyos történelmi visszapillantással is — életünk e két nélkülözhetetlen pillérével foglalkozni.

A civilizáció fejlődéstörténete: az alkotás, az építőmunka története. Ezt a folyamatot az évezredek során embermilliók és -milliók tartották fenn két kezükkel és szellemükkel. Az alkotó ember világsodákat hozott létre: Semiramis függőkertjétől a szputnyikokig, s még tovább, és hozzátett apró „téglaikat” a kultúra hatalmas épületeihez. A dolog lényege elsősorban nem az, hogy ki alkotott híreset vagy hétköznapit, hanem, hogy minden munkálkodó tette a magáét. Természetesen voltak és vannak személyiségek, akiknek tevékenysége kiemelkedik egy-egy előrevívő részfolyamatban. Méltó dolog őket külön is tisztelni. De a történelem azt is tanúsítja, hogy a kiemelkedő személyiségek zöme is azért tudott nagyot alkotni, mert tisztelte a közeget, „amelyből vétetett”.

Az osztálytársadalmak történelmi sajátja a rövid és viszonylagos béke és a folytonos háborúzás váltakozása. A rombolás, a pusztítás is egyidős az osztálytársadalommal, és veszélye még hosszú ideig megmarad. Nehéz volna bármely számítással kimutatni, hogy az emberiség történelmének mintegy tizenötezer háborújában a civilizációt előrevívő folyamatok milyen mértékben torpantak meg vagy estek vissza. Sok millió ember vált áldozatává a háborúknak, akik kiváló tudósok, művészek, a hétköznapok alkotói voltak, vagy lehettek volna.

Az évezredek során becsületes emberek ezrei ítélték el a télenlenség és a békétlenségért. Utópiák születtek, álmok szövődtek az örök békeről, a boldogság „paradicsom” viszonyainak megteremtéséről. Voltak, akik fegyvert fogtak egy jobb életért, és közülük számosan végeztek tüzes trónon. Egy új társadalmi erőnek és a világ megváltoztatását célzó konkrét programot megfogalmazó eszmének kellett létrejönnie ahhoz, hogy megszülessen az igazság felé tudatosan törvő társadalom. Ez az erő a munkásosztály, ez az eszme a marxizmus — leninizmus.

A történelemben először és immár visszavonhatatlanul 1917-ben az orosz munkásosztály teremtette meg annak előfeltételét, hogy az emberi alkotómunka mind sokoldalúbban kibontakozhasson. A szovjethatalom első dekretumai éppúgy kifejezték a béke és a munka nagy ügyét, mint azóta közel hat és fél évtizedes gyakorlata. 1917 óta, Október országában, fokozatosan válik valóra az emberiség lagigazságosabb elve: mindenki képessége szerint vegyen részt a javak előteremtésében, és végeztesse munkáját — a lehetőségek megvalósulásával fokozatosan — reális szükségletei szerint részeseüljön annak gyümölcséből. A Szovjetunióban, a szocialista országokban a munkához való jog nem egyszerű deklaráció, hanem érvényesülése társadalmi valóság. Ez azonban nem megy máról holnapra, hanem fokozatosan valósul meg a gyakorlatban.

Az alkotáshoz béke kell, és mert a szocializmus az alkotás társadalmi, létérdeke a béke. A béke azonban nem szűken vett „szocialista érdek”, hanem az emberiség legalapvetőbb érdeke. Ma a béke az emberiség egyetlen reális perspektívája lett, alternatíva nélkül. Nagy, közös feladatai vannak az emberiségnek a világűr és a tengerfenék békés hasznosítása, a környezetvédelem, a gyógyítás és a tudomány sok-sok területén. Egyetlen bolygónk van, ezen kell megtámasztani közös törekvéseinket, és a különböző társadalmi rendszerek egészséges versenyevel haladni előre.

Ezeket a béketerüvéseket képviselik a Szovjetunió Kommunista Pártja, a szocialista országok pártjai és népei, de a világ sok részében kibontakozó békemozgalmak is. Ebben világnézetre, pártállásra való tekintet nélkül mindenkinek közegek az ér-

dekei. A béke megővésében azonban az egyik döntő tényező az a katonai erőegyensúly, amely a világban létrejött, és amelynek megbontása — amire napjainkban az Egyesült Államok törekszik — a békére hozna beláthatatlan veszélyeket. L. I. Brezsnyev „A nemzetközi orvosmozgalom a nukleáris háború megelőzéséért” címmel tartott nemzetközi orvoskonferencia felhívására válaszolva leszögezi: „A háborús veszély növekszik, annak egyenes következményeként, hogy egyesek megpróbálják az erőt szembe állítani a józan ésszel, s nem a másokkal kialakított együttműködésből, hanem a konfrontációból próbálnak előnyt húzni.” A válasz utal arra is, hogy „A Szovjetunió minden kormányt arra hív fel, hogy tanúsítsa józanságát és felelősségtudatát...”, hiszen ma az államok legfőbb kötelessége, hogy „megőrizze a békét”. „A Szovjetunió kész arra, hogy ezen a téren a legradikálisabb megoldásokra jusson más országokkal. Nemezszer javasoltuk, hogy hozzanak létre atomfegyvermentes övezeteket, számolják fel Európában mind a közepes hatótávolságú, mind pedig a taktikai nukleáris fegyvereket. Ez lenne az igazi „nullamegoldás”, nem pedig az a hamis változat, amelyről Nyugaton oly sokat beszélnek” — írja a válasz, leszögezve: konkrét akcióra van szükség.

Most, amikor 37 éve a második világháború európai szakasza a Szovjetunió hatalmas áldozatait, az antifasiszta koalíciót, az ellenállási mozgalom közös harcai eredményeként befejeződött, a béke ügye fogja át legszélesebben Európa, a világ haladó erőit.

A béke ügyében széles körű az egyetértés a nemzetközi életben. Kádár János május elsejei nyilatkozatában — utalva azokra a fontos nemzetközi megbeszélésekre, amelyek részese volt április utolsó hetében — megfogalmazza: „...most egy hét alatt tapasztaltam, hogy különböző pártállású, más nemzetiségű, sőt más világnézetű emberek egyként a béke, a népek hasznos, kölcsönösen előnyös együttműködése mellett vannak, s készek is ennek érdekében tevékenykedni.”

Ahol a békét veszélyeztetik, ott nincs biztonságban a dolgozó, az alkotó ember. Gondoljunk csak arra, hogy a növekvő munkanélküliség napjainkban az iparilag fejlett tőkés országok, mindenekelőtt az Egyesült Államok, életének kényszerű velejárója. Nem bizonyult időtállóknak a burzsoázia „fogyasztói társadalom” elmélete, amely önmagában is hamis volt, hiszen nem a javak gyarapítására, hanem csak fogyasztásokra ösztönöz. A „fogyasztói társadalom” életszínvonal-centrikusságát napjainkban megkérdőjelezi a valóság. Ma ugyanis több iparilag fejlett tőkés ország nem tudja tartani a korábban elért életszínvonalat. Ehhez ugyanis a társadalom alkotóképességének optimális kibontakozására lenne szükség. Az alkotó szellem rendelkezésre áll, a tőke közvetlen, gyakran fegyverkezési érdekei azonban visszaszorítják vagy lehetetlenné teszik e kibontakozást.

A mi népünk a történelem évszázadaiban sokat szenvedett a hazánkat oly sokszor átszelő hadak útjaitól. Anyáknak, feleségeknek, gyermekeknek itt mindig több jutott a bánat, mint az öröm könnyeiből. Az uralgó osztály sok-sok történelmi vétékét századunkban két világháborúban való részvételünkkel, s ezek között egy fasiszta rendszer működtetésével tetőzte. 1945-ben az ország elvesztett egy háborút, a nép elnyert egy békét. Ez a béke azóta nemzetünk életének természetes közege. Azóta elért fejlődésünk egyszerre köszönhető a békének és dolgozó népünk alkotó munkájának.

1945-ben elmaradottságot örököltünk a gazdaságban, a művelődésben. A munkakultúrában egyaránt. A felszabadulás után a társadalmi haladás érdekében a munkásosztály hatalmának megteremtése, majd megszilárdítása volt a fő feladat, hiszen az alkotó munka lehetőségét csak ilyen módon lehetett biztosítani. Az első évtized nagy lendületében a munkásosztály hatalmának megteremtése volt a döntő. A jelentkező konfliktusok és ellentmondások ellenére is szaporodtak a munkalehetőségek, gazdagodott az emberek műveltsége.

A fejlődést — súlyos károkat okozva — megzavarta az ellenforradalom.

Az ellenforradalom egyidejűleg támadta a munkáshatalmat és züllesztette a munkamorált. Az ellenforradalom leverését követő első időszakban az egyik legfontosabb feladat a politikai konszolidáció és a munkamorál helyreállítása volt. A magyarországi ellenforradalom része volt az imperializmus békét veszélyeztető akcióinak.

Az utóbbi negyedszázados kiegyensúlyozott fejlődés bebizonyította, hogy az alkotó munka alapvető feltétele a szilárd munkáshatalom, a munkáspárt szövetség, a szélesedő népi nemzeti egység, amelyek egymással elválaszthatatlan kapcsolatban vannak. Az ötvenes évek végén, amikor még jelentős munkaerő-felesleggel rendelkezünk, a párt megvalósította a vidéki ipartelepítést, a vidéki tudománytelepítést, és viszonylag rövid idő alatt megteremtettük a teljes foglalkoztatottságot.

Az optimális foglalkoztatottság megteremtésével új hangsúlyok kerültek előtérbe. Ezek sorában különös jelentősége van a munkakultúrának. A munkakultúra már több mint a mennyiségi foglalkoztatottság; minőségi tényezőt is magában hordoz. Az alapvető természetesen, hogy mindenki dolgozhasson, aki munkaképes. Ezen túl azonban az is mind lényegesebb, hogy mindenki olyan feladatot láthasson el, amelyre adottságai, felkészültsége a leginkább alkalmas teszi. Vagyis, nem a több, hanem a jobban végzett munka válik elsődlegesen fontossá. A munkakultúra másik lényeges vonása a szellemi munka arányának növekedése a gazdasági-társadalmi fejlődésben. A fizikai munka még sokáig nem nélkülözhető, de benne is megnövekedett a szellemi tevékenység hányada. Vagyis ma már nemcsak távlat, hanem mindinkább realitás a fizikai és szellemi munka közötti különbség fokozatos csökkenése.

Folyamatosan kiegyensúlyozott belpolitikánk platformján pártunk, kormányunk, egész társadalmunk küzd a béke megőrzéséért, az enyhülés eredményeinek megszüldéséért. Ezt szolgálja együttműködésünk erősítése a Szovjetunióval és a szocialista közösség országaival. Az MSZMP Központi Bizottsága 1982. április 7-i üléséről kiadott közlemény szavai szerint: „A Központi Bizottság megállapította, hogy a jelenlegi helyzetben a szocialista építőmunka feladatainak megoldásában és a béke védelmében a szocialista országok egységének, összefogásának meghatározó jelentősége van.” Erősítjük kapcsolatainkat a világ békeszerető erőivel.

Hazánk folyamatosan munkálkodik a helsinki záróokmány szellemének érvényesítéséért a nemzetközi kapcsolatokban. Erőfeszítéseket teszünk a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése, a kölcsönös előnyökön alapuló kapcsolataink fejlesztése érdekében. Kádár János elvtárs így szövelt erről a közelmúltban Bonnbán: „A mi országunk nem nagy, gazdagok sem vagyunk, a szó klasszikus értelmében is kevés a tőkénk. A mi tőkénk — erkölcsi értelemben — nyílt, tisztességes, megérthető és következetes politika, az a nagy szövetségeseinknek hű szövetségesei akarunk lenni, barátainknak jó barátai, szomszédainknak jó szomszédjai és a partnereinknek korrekt partnerei. Ehhez ragaszkodunk — hangsúlyozta Kádár János. — Sokféle lehetőségen keresztül próbálunk hatni annak érdekében, hogy az ügyek jó irányba forduljanak. Mi — egy kicsit feszültebb viszonyok közt is — a kapcsolatok, a kontaktusok megőrzésének, fenntartásának hívei vagyunk, s az érdemi tárgyalásokat támogatjuk.”

A magyar békemozgalmat a párt és az állam béketerüvéseit a legszélesebb társadalmi alapon támogatja. Munkájában megállíthatatlan helyüket a tömegszervezetek és -mozgalmak, a szakmai szervezetek, az egyházak egyaránt. Az egész éves erőfeszítések mintegy szimbolikus szintézise a békehónap megannyi gazdag rendezvénye, országosan és megyénként is. Mindennapi munkánkban és a békehónap rendezvényein egyaránt az alkotás és eredményeinek megvédése, a béke ügye mellett teszünk hitet.

KONCZ JÁNOS